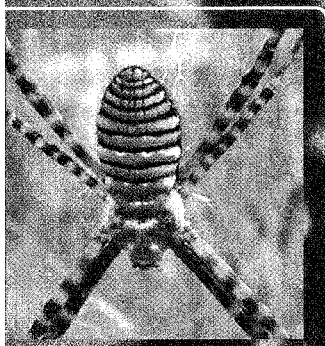

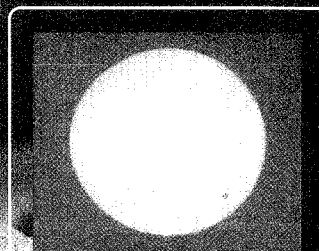
Il-Huttafa

Il-magazin ta' Klabb Huttaf

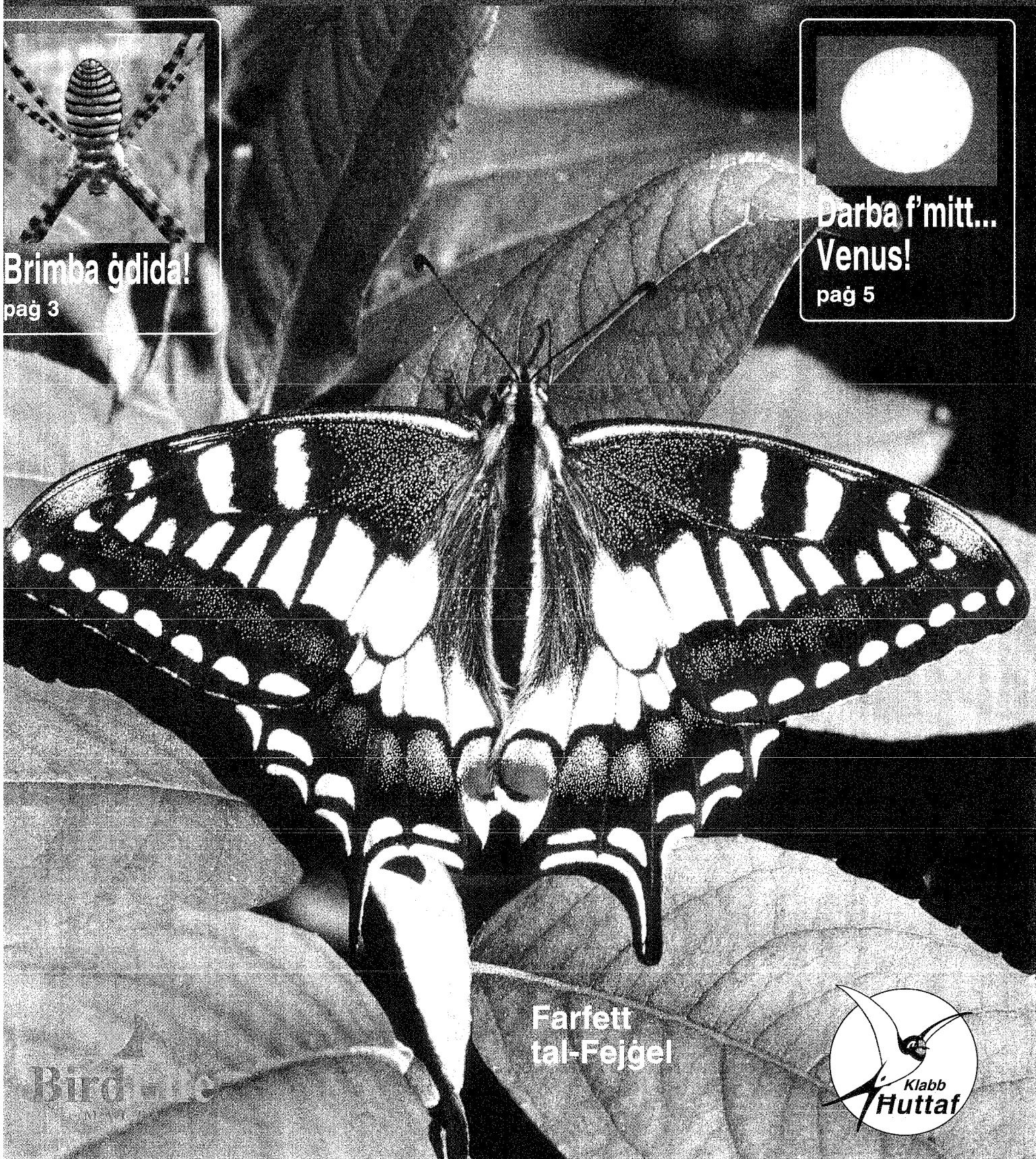
Brimba ġdida!

paġ 3

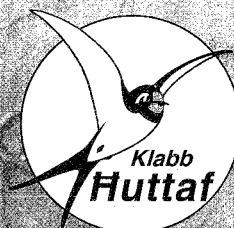

Darba f'mitt...
Venus!

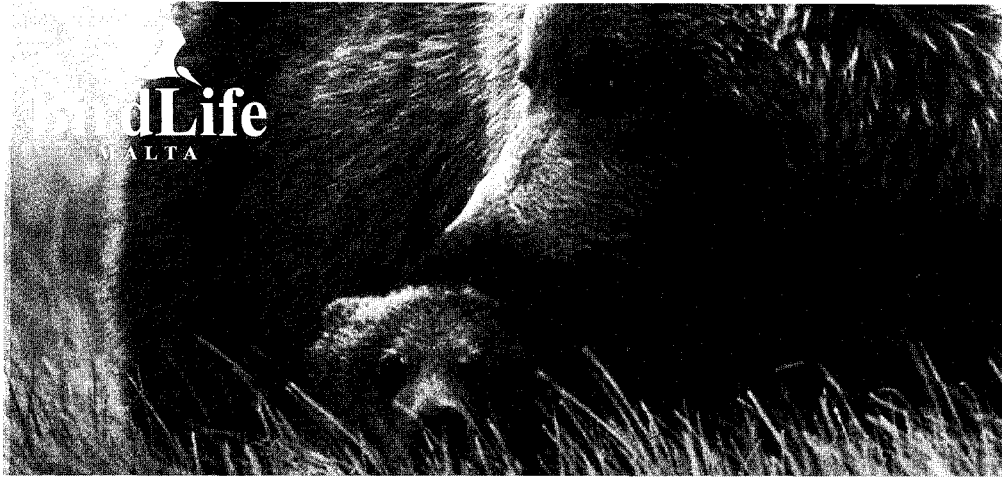
paġ 5

Farfett
tal-Fejġel

Bird & Nature

Hbieb Huttaf...

Dan l-ahhar, wahda tifla qaltli: "Jien la nikber nixtieq insir ambjentalista!"

Wegibtha: "Ghalfejn tistenna sa ma tikber?! Sir ambjentalista issa stess?!"

Mela x'nhu ambjentalist?

Ambjentalist mhijiex professjoni! Mhemmx ghalfejn tkun kbirt, jew tkun xi professor tan-natura. Xejn minn dan. Kull ma trid biex tikkwalifika huwa li jkollok rispettt shih lejn l-annimali, il-pjanti u l-habitat taghhom.

Intom il-membri li qed taqraw il-Huttafa digà xi ffit jew wisq ambjentalisti. Kif? Heqq, ghax dawk il-Lm2 li hallastu mizata biex dhaltu membri fil-BirdLife digà juri li l-ambjent huwa importanti ghalikom. Stajtu nfaqtuhom helu, gelati, jew anke tajjartuhom f'essemmessijiet.

Imma flok hekk uzajtuhom biex tidhlu f'ghaqda li tghallimkom fuq in-natura. Qed taraw ghaliex intom ambjentalisti? U dak digà pass importanti. Imma dak ghadu Level 1!

Tridu titilghu Level 2? Mela issa dak li titghallmu żżommuhx ghalikom. Ambjentalist veru jkelllem lill-hbieb u jghallimhom jirrispettaw lin-natura, bhalu. Ghalhekk meta intom taraw min jaqta' fjura jew iqacçat zokk jew jirfes nemla jew jaqbad żring jew jaqta' denb ta' gremxula jew jahraq sigra jew jaqbad farfett jew jonsob pitirross jew jittanta serp jew jaqbad kamalejonti, ippruvaw waqqfuh bil-kelma t-tajba, u spjegawlu ghaliex kien qed jaghmel hazin. Hemmhekk qed tkunu ambjentalisti veru u kavallieri sodi ta' l-ambjent!

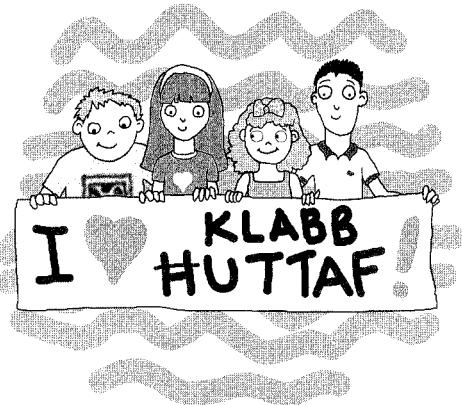
Mela hallikom milli tistennew. In-natura ghandha bzonn il-kavallieri ILLUM!

Il-farfett tal-fejġel (swallowtail butterfly) huwa l-ikbar farfett ta' Malta. Dari kien komuni, imma naqas hafna ghax il-pjanti li jiekol ix-xaghat tieghu hafna nies iqisuhom "haxix hazin" - u jqacçtuhom. B'hekk naqsu wkoll hafna friefet ohrajn.

x'ghandna?

editorjal	2
aħbarijiet	3
kompetizzjoni 62	3
x'ghandna mid-dinja?	4
min ġie l-mixja	5
tromba @	5
sittsaqajn	6
gallarija	6
attività	7
mill-hrejjef Griegi	7
FALKO	8
ghali ambjentali	9
attività Falko	9
djarju berdwoċer	10
sriep maltin	10
midd idejk	11
dahhal membru	11

Victor
Victor Falzon editur

kumitat klabb huttaf

Jason Aloisio, Audrey Chetcuti, Norman Chetcuti, Desirée Falzon, Sylvia Falzon, Victor Falzon, Justin Vassallo

indirizz BirdLife Malta, 57/28 Triq Rigord, Ta' Xbiex MSD 12
tel 21347646 feks 21343239 imejl Info@birdlifemalta.org
websajt www.birdlifemalta.org
imejl tal-magażin il-huttafa@birdlifemalta.org

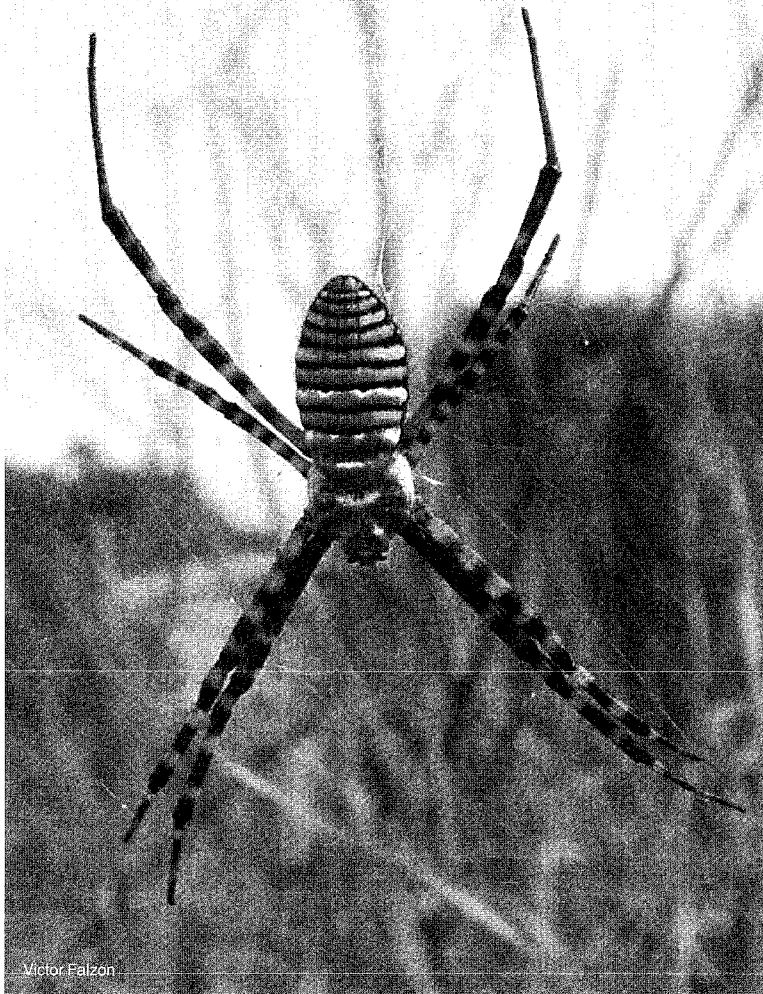
Sakemm mhux speċifikat mod ieħor, l-isem BirdLife f'dal-magażin jirreferi ghal BirdLife Malta. Materjal mill-magażin jista' jiġi kkupjat sakemm mhux ghal skopijiet kummerċjali, sakemm jissemma' l-isem **Il-Huttafa** u sakemm tintbagħat lill-BirdLife kopja tal-materjal fejn ġie kkupjat.

Publikazzjoni: BirdLife Malta
Disinn u produzzjoni: Victor Falzon
Façcata ta' quddiem: **farfett tal-fejġel** - ritratt ta' Raymond Galea
Stampat: Poulton's Print Shop, Gunju 2004

Klabb Huttaf huwa t-taqsimha ta' BirdLife Malta għall-membri ta' taħt it-tmintax. Norganizzaw hargiet fil-kampanja, żjarat f'riservi naturali, serati kraft u naghmlu xogħol ambjentali. Nohorġu l-magażin **Il-Huttafa** kull xaharejn għall-membri, u naghmlu hendawts u logħob għal waqt l-attivitajiet. Shubija fi Klabb Huttaf hija Lm2 fis-sena.

Brimba ġdida!

Victor Falzon

Sibna brimba ġdida ghal Malta!

Mhijiex xi brimba daqs nitfa, li trid taqla' għajnejk biex taraha, imma brimba kbira u irrigata bl-isfar, iswed u fidda li jghidulek: Arani u ammirani!

L-interess beda f'Ottubru 2003, meta Charles Gauci sab wahda fir-riserva ta' l-Ghadira, imxattba ma' ghanqbuta hdejn vaska żghira bl-ilma. Mill-ewwel ghedna Ojj, din mhix l-Argiope (*Argiope lobata*) tas-soltu!

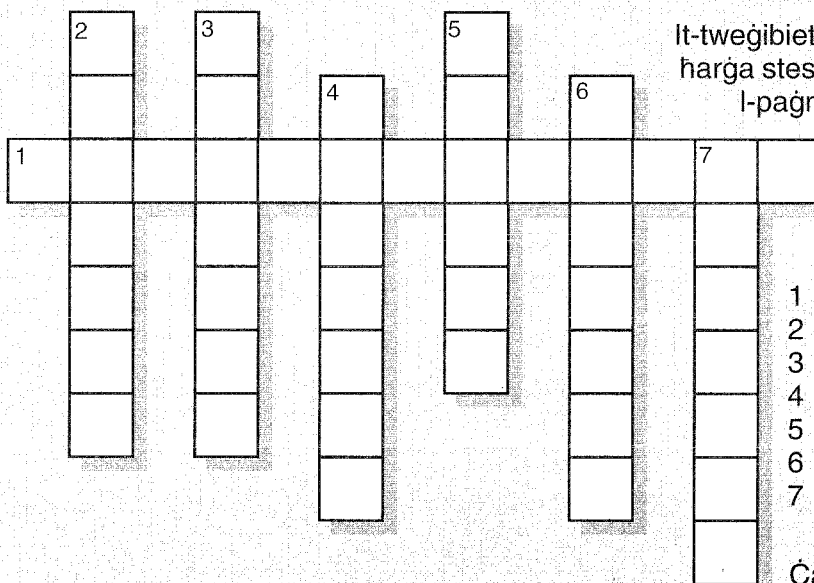
Bdejna ninvestigaw... Victor Falzon (l-editur ;-)) hadilha partita ritratti u harat il-kotba u l-internet biex jara x'setghet kienet. L-iktar wahda li sab tixbahha kienet l-*Argiope trifasciata*, speċi li qatt ma ġiet rekordjata f'Malta.

Sadattant Alex Casha sab koċċ brimb ohrajn mill-istess speċi anke fir-riserva tas-Simar! Anzi dawn kienu qed ibidu...

Hawnhekk dahhalna lill-habib taghna David Dandria, espert tal-brimb. David kompla jaghmel riċerka u baghat jistaqsi lill-aqwa esperti tal-brimb li hawn fid-dinja. Fl-ahhar waslet il-konferma: iva, kienet tassew l-*Argiope trifasciata* - il-**Brimba Rrigata** (Banded Argiope).

Ghadna ma nafux l-ispeċi kollha ta' brimb f'Malta. Ghalhekk zommu dejjem għajnejkom miftuhin. U jekk ghandkom kamera, użawha!

KOMPETIZZJONI 62

It-twegibiet ta' dit-tisliba ssibuhom kollha f'dil-harga stess tal-Huttafa. Hafifa immens, anke l-pagna tajniekom! Ir-rebbieh nibaghtulu

sett kartolini ta' l-ghasafar.

Tqasqsux il-magazin - ibaghtu t-twegibiet fuq karta jew bl-imejl.

- 1 Ġdida ghal Malta (p3)
- 2 Lil Fineus kienu jiklulu l-ikel (p7)
- 3 Fejn il-Falko raw astun iswed (p8)
- 4 Qed isebbah il-faċċata! (p1)
- 5 Hadulu r-rix minn rasu (p4)
- 6 Niżlu l-Ghadira f'April (p10)
- 7 Qatlet 92,000 ruh fl-1815! (p9)

Ċans ghandkom sa **31 Lulju 2004**

Ir-rebbieh ta' Komp 62 huwa JESMAR DALLI mill-Hamrun. Prosit Jesmar, il-kartolini daqt ikunu ghandek.

**Bannerman's
Turaco**
ghasfur rari

Rix rari!

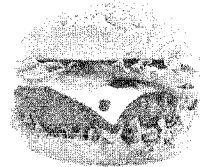
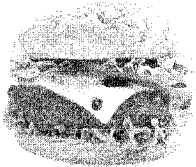
Fuq karoza tal-linja fil-Kamerun, mara Niġerjana nqabdet iġġorr 266 pappagall griż ibbalzmat u 597 rix aħmar tal-Bannerman's turaco, ghasfur rari hafna.

Ir-rix tat-turaco jintuza biex jiżżeġnu bih xi kapijiet ta' tribujiet fin-Niġerja. Jezistu diversi speċi ta' turaco, u l-**Bannerman's turaco** huwa speċi li minnhom baqa' biss xi 5000 fid-dinja, u kollha jgħixu fil-foresti tropikali tal-Kamerun. Kull ghasfur ikollu biss xi 10 rixiet homor f'rasu, jiġifieri biex dik il-mara kellha dak ir-rix kollu, bilfors inqas mas-60 jew 70 ghasfur!

Dik il-mara tista' tehel sa sena habs u multa ta' iktar minn Lm7000. Il-Kamerun huwa wiehed mill-160 pajjiż li ffirmaw is-CITES. Is-CITES huwa ftehim li jikkontrolla l-bejgħ u traffikar ta' annimali rari jew partijiet minnhom. Malta wkoll iffirmatu dal-ftehim.

F'dawn l-aħhar 40 sena, ir-rinoċeronti suwed naqsu b'98%! Għallex? Għax fil-Yemen ta' Fuq, l-irġiel iħobbu jagħmlu l-manku tas-skieken mill-qarn ta' dawn l-annimali! X'wiċċ tost! Toqtol annimal bħal dak, biex tagħmel manku ta' sikkina!

L-Amazo tkompli tiċkien

Fis-sentejn 2001-2002, il-foresta Amazon tilfet medda ta' **24,600km²** - biċċa foresta daqs Sqallija!

L-Amazo hija l-ikbar ġungla tad-dinja, fejn jgħixu miljuni ta' pjanti, annimali, u anke tribujiet ta' nies. L-esperti jgħidu li l-Amazo hija d-dar ta' 30% ta' l-ispeċi kollha ta' flora u fauna tad-dinja.

Hafna mill-Amazo qiegħda fil-Brazil. Imma l-gvern Braziljan flok ma hu kburi bl-Amazo, iktar donnu għandu ġenn biex ifittex jaqtagħha kollha. Għaliex?

Dejjem l-istess raġuni: għall-flus!

Hafna jaħsbu li l-qerda ta' l-Amazo issir għall-injam. Mhux veru, fil-fatt is-siġar spiss jaharquhom. Il-qerda tal-foresta qed issir biex jikxfu l-art halli fiha jrabbu baqar, u baqar u iktar baqar. Illum hemm 175 miljun baqra fil-Brazil biss! U ngħid jien dal-baqar kollha x'iriduhom?

Biex jagħmluhom hamburgers!

Rutter Trevor & Stuart	Lm38.00
Cassar Andrea	35.07
Vincenti Josef	32.66
Galea Albert Victor	22.25
Zammit Timothy	20.50
Rizzo Naomi	18.15
Gatt Katya	16.50
Sacco Decelis Cliff	15.00
Coppini Christianne	13.20
Bonello Kimberly	12.07
Gauci Simon	11.10
Zammit Ryan	10.05
Camilleri Tristian	10.00
Cuschieri Alexia	10.00
Theuma Abigail	10.00
Parnis John	7.70
Muscat Azzopardi Maria	6.10
Camilleri James	6.00
Gatt Marie Claire	6.00
Scicluna Silvio	5.80
Cassar Julie Anne	5.75
Muscat Nicholas	5.60
Aquilina Lloyd	5.00
Borg Claude	5.00
Farrugia Abigail	5.00
Pace Lisa	5.00
?? Michaela	5.00
Saliba Paul	4.15
Borg Jasmine	4.00
Decelis Kyle	4.00
Micallef Hailey	3.20
Giusti Andrea	3.00
Duca Kristina	2.30
Camilleri Julian	2.20
Micallef Christian	2.10
Saliba Ryan	2.07
Aloisio Nicole	2.00
Aquilina Ismael	2.00
Borg Petra	2.00
Boxall Elizabeth	2.00
Gerardi Amy	2.00
Mangion Ian	2.00
Mangion Ryan	2.00
?? bla isem	2.00
Farrugia Elizabeth	1.60
Pollacco Daphne	1.00
Pollacco Gianluca	1.00
Vella Daniel	1.00
Gafà Andrea	0.50
TOTAL	Lm390.62

tromba@

L-imejl sar popolari immens, u taghmlu tajjeb titghallmu tużawh għax għad tiġu bżonnu żgur.

Ha nibdew nagħmlu servejs hief magħkom il-membri biex niġbru tagħrif dwar in-natura li taraw madwarkom. Dawn ha jkunu mistoqsijiet sempliċi, **imma ha jkunu BISS għal min jista' jwieġeb bl-imejl**. It-twegibiet tagħkom niġbruhom, nahaqqduhom u r-riżultat nibdew nagħtuhulkom f'harga ohra tal-Huttafa. Din mhix kompetizzjoni, imma studju żgħir!

Il-mistoqsija ta' did-darba hija din:

Għandek ghasafar tal-bejt ibejtu bhalissa fil-ventilaturi tad-dar tiegħek?

Ibghat għidilna:

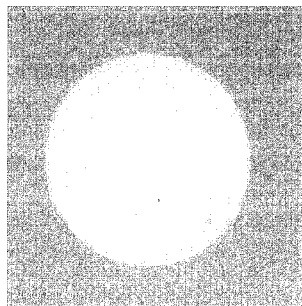
1. IVA jew LE.
2. Jekk iva, kemm għandek bejtiet dis-sena?
3. F'liema raħal/belt toqghod?
4. X'jismek u x'kunjomok?

IMPORTANTI

Biex tara hemmx bejtiet fil-ventilaturi ara ma jfettillekx **TITLA' TITTAWWAL FIHOM!** Osserva minn isfel - jekk tara ghasafar deħlin u herġin go ventilatur, jew tisma' tpepsis u thaxwix, probabbli hemm bejta.

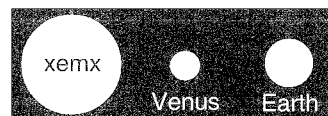
Jekk hemm xi ventilaturi li ma tistax tarahom, **TMURX TIXXABBAT** minn xi tieqa jew minn fuq il-bejt. Ma jimpurtax jekk ma tistax tosserva l-ventilaturi kollha!

Ibghat it-twegibiet tiegħek lil tromba@birdlifemalta.org.

Eklissi tax-xemx...speċi ta'!

Ir-ritratt fuq ix-xellug ittieded minn tromba fit-8 Ġunju 2004 f'12.15pm. Ir-ritratt juri x-xemx b'tikka sewda fin-naħa t'isfel. Dik it-tikka, kif forsi tafu, kienet il-pjaneta **Venus** (jew Venere), li dakinhar għaddiet proprju bejn id-dinja tagħna u x-xemx, u għalhekk għal xi 6 sigħat dehret bħal tikka sewda għaddeġja minn quddiem ix-xemx. Dal-fenomeni jidher mid-dinja tagħna qisu kull 120 sena. L-aħħar darba kien fis-sena 1882.

L-għasafar fil-kolorja

Matul it-Tieni Gwerra Dinjija, l-Inġliżi użaw mal-250,000 hamiema biex iwasslu messaġġi militari minn post għal iehor. Fost dan il-hamiem, 32 minnhom anke nġataw midalja (Dickin Medal), l-oghla unur li annimal jista' jiehu għall-qubija! Il-hamiem kien jintuża biex jevitaw li jibagħtu messaġġi bir-radju, li faċli kienu jinstemgħu mill-Ġermaniżi.

Matthew Borg Cardona

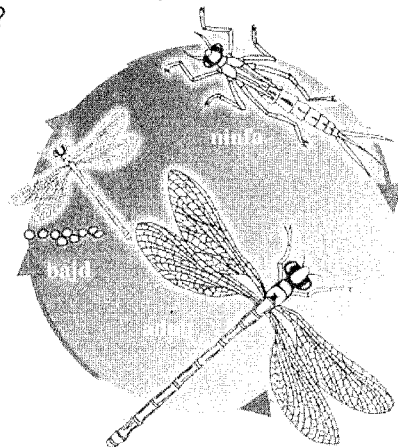
METAMORFOSI

Waqt li jikbru, l-insetti jghaddu minn proċess jghidulu metamorfosi. Hemm 2 tipi ta' metamorfosi: **metamorfosi inkompleta** u **metamorfosi sħiha**. X'inhi d-differenza?

Metamorfosi incompleta

Din fiha 3 fażijiet - **bajda**, **ninfa** u **adult**. Iż-żgħir ikun qisu l-adult però jkun ħafna iżgħar u ma jkollux ġwienah. Biex jikber, dan l-insett irid ibiddel il-ġilda. Dan isir billi ġilda ġdida tiffurma taht, waqt li l-ġilda l-qadima tirtab u tinqasam u l-insett johroġ. Dan il-proċess isir iktar minn darba, u kull darba l-insett jikber ftit u jsir iktar jixbaħ lill-adult. Fl-aħħar tibdila, johroġ mill-qoxra bil-qwienah iffurmati, u jkun sar adult.

Fost l-insetti li jagħmlu metamorfosi inkompleta hemm il-ġurati u l-mazzarelli. Il-mazzarell jagħmel il-fażijiet kollha tan-ninfa taħt l-ilma, blief l-aħħar waħda.

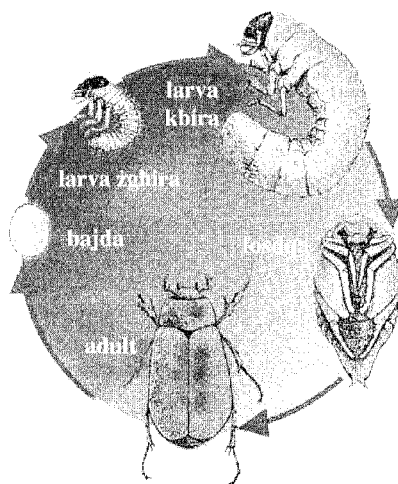

Metamorfosi shiha

Din fiha erba' fażijiet - **bajda, xagħat, fosdqa u adult**. Ix-xagħat ma jkun jixbah xejn lill-adult, u lanqas biss ikun qisu insett. Dan jiekol ħafna u jikber malajr. Dan ukoll biex jikber irid ibiddel il-ġilda ħafna drabi, però dejjem jibqa' l-istess forma.

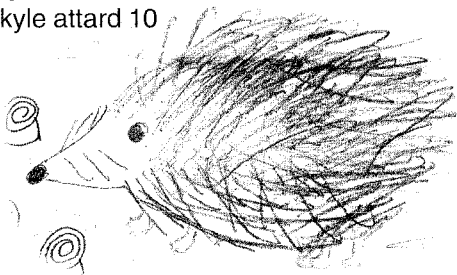
Meta x-xaghat jikber biżżejjed, isib post u jiffirma l-fosdqa. Il-fosdqa ma tikolx u ma timxix. Go fiha ssir bidla shiha, fejn ix-xaghat jinbidel f'insett adult. Wara xi żmien, il-fosdqa tinqasam u johroġ l-adult. L-insett ikun għadu artab u l-gwienah imkemmixin, però wara ftit sigħat, il-gilda tibbies u l-gwienah ikunu nfethu u stiraw sew. Fost insetti li jagħmlu metamorfosi shiha hemm il-friefet, in-nahal u l-ħanfus.

L-adulti jvarjaw hafna kemm jghixu. Hemm speci li jghixu saghtejn biss, oħrajn jghixu sentejn.

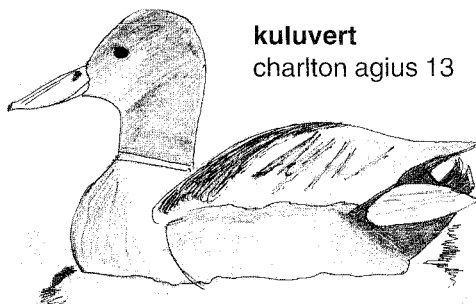

galeria

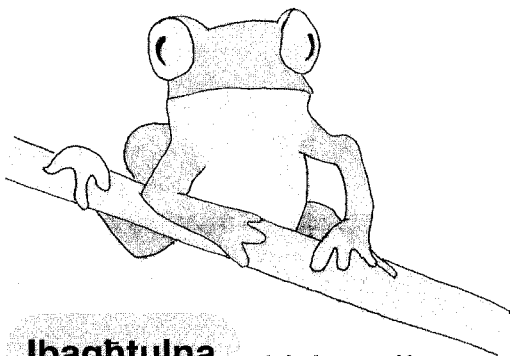
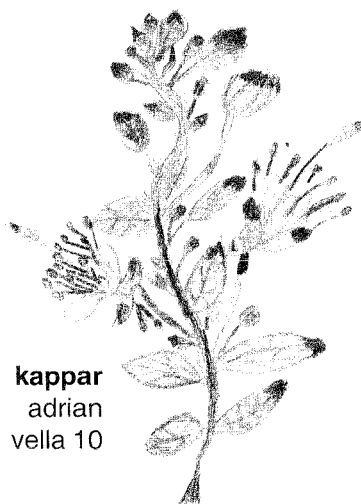
qanfud
kyle attard 10

kuluvert
charlton agius 13

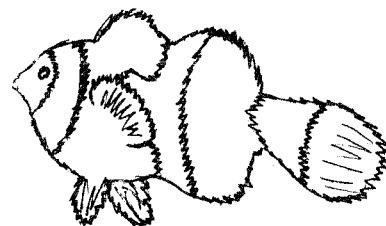
kappar
adrian
vella 10

žring tas-sigar
daphne anne
pollacco 10

panda christian xuereb 9

clown fish glenn ellul 12

**Ibaghtulna
t-tpingijiet
taqħkom!**

Tinsewx
isimkom, età u
isem l-oqgett

**Imxu
nisimgħu
ċ-ċief...**

**BI-ingliż il-harpini
jghidulhom HARPIES.
Anke din l-ajkla
jghidulha HARPY.
Tghix l-Amerka t'Isfel
u tiekol... xadini!**

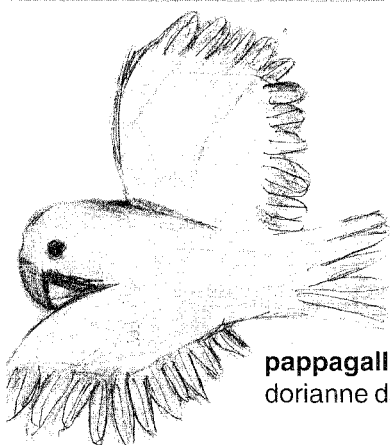
 Iċ-ċief huwa tajr qisu
gawwi li jghix haġtu fuq il-
baħar. Fir-rebbiegha jbid f'hofor fl-irdum u
fil-blatt, u bil-lejl jidhul jitm' lill-fellus tiegħu.
Fid-dlam iċ-ċief jagħrfu lil xulxin billi jgħajtu.
Wieheď mill-postijiet f'Malta fejn ibejjet iċ-ċief
huwa fl-irdum hdejn Għar Hasan. Għalhekk
aħna sejrin s'hemm haġi nisimgħuh. Tiġi?!

Data: It-Tlieta 6 Lulju 2004

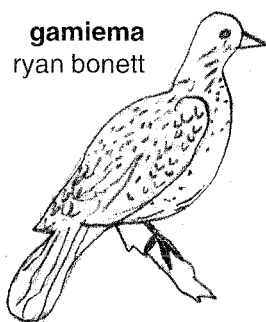
Niltaqgghu: 7.30pm

Post: fil-**parking** ħdejn Għar Hasan

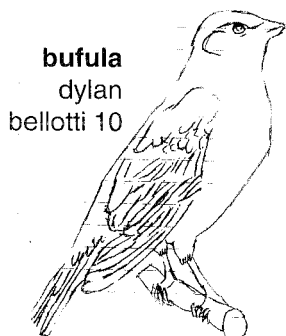
Età: **kulhadd** (genituri merhba - membri taht it-8 snin ghandhom ikunu akkumpanjati)

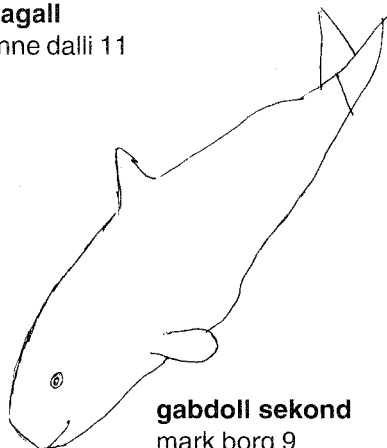
pappagall
dorianne dalli 11

gamiema
ryan bonett

bufala
dylan
bellotti 10

gabdoll sekond
mark borg 9

[illegible]

il-Harpini

Il-harpini (harpies) kien kreaturi nisa minn sidirhom 'il fuq u għasafar mis-sider 'l isfel. Hemm ħafna verżjonijiet ta' kemm kienu u kif kienu jidhru. Xi rakkonti jgħidu li kienu żewġ tfajliet sbieħ jisimhom Aillo u Okipete, imma ħafna jagħtuhom apparenza kerha, li kienu kreaturi distruttivi immens, maħmuġin ħafna u kienu jniġġsu kullimkien!

L-aktar hrafa maghrufa dwarhom kien meta kienu jisirqu l-ikel ta' Fineus, poeta aghma. Dawn kienu jistennew l-ikel jisserva, u malli Fineus kien ikun se jibda jiekol, jibdew iwerżqu sakemm jahtfulu l-ikel minn fuq il-mejda. Darba Fineus iltaqa' ma' Jason* u l-Argonawti, grupp ta' rġiel eroj. Fineus qalilhom bil-problema u l-ghada l-Argonawti staħbew qrib sakemm wasal hin li Fineus jiekol. Malli hargu l-harpini, l-Argonawti hargu jiggildulhom, imma ma setghux ghax il-harpini taru 'l fuq. Ghalhekk żewġ Argonawti jisimhom Żete u Kalias, li kienu ahwa bil-ġwienah, taru ghal warajhom. L-ahwa ghamlu patt mal-harpini li ma joqtluhomx, biss dawn kellhom jieqfu jisirqu l-ikel ta' Fineus. Il-harpini aċċettaw, harbu u ma reġghux resqu 'l hemm iktar.

B'hekk Fineus seta' jiekol fil-kwiet!

Sean Caruana Webster

*Mhux l-istess Jason tal-Kumitat ta' Klabb Futtaf!

Sean Caruana Webster

[illegible]

Hbieb Falkuni!

X'nies f'dal-pajjiż ukoll!

Mela dan l-aħħar nisma' wiehed jitkellem ma' qassis. Beda jghidlu kif dax-xahar dejjem qed jiehu nofs ta' nhar leave, u fuq kemm hu sabih tqum kmieni u tmur għall-kaċċa! Imma mid-dehra dakinhar kien mahruq għax għamel xi tliet sghat u ma għaddielu xejn (halli ha jahli l-leave). Allura biex qisu jiġbor għiehu, lill-qassis kompli jghidlu:

"Imbagħad biex inkun tajt tir, kien hemm tal-bejt u tghidx kemm tajthom. Hraqt ċinturin fuqhom. He-he!" Kliemu eżatt dan! U l-qassis sfortunatament dahaqlu.

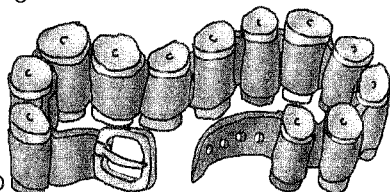
Hbieb, jehtieg naħdmu ha nqaċċtu dis-sitwazzjoni patetika minn Malta. Kompli edukaw lil shabkom l-iskola u aħdmu magħna daqs qatt qabel. Ejjew l-attivitajiet ha fitgħallmu intom ukoll.

Ara ma taqtgħux qalbkom għal mument. Hawn xjuh fostna ilhom iktar minn 40 sena jithabtu, u llum dawn jaraw bidla kbira fil-mod kif jahsbuha hafna nies. Jien ili 10 snin naħdem għall-BirdLife, u tibdil ftit għadni rajt. Imma ċert li sa 30 sena oħra l-affarijiet ikunu nbidlu sew - BASTA nibqa' nithabat! Tghid intom tkunu għadkom tithabtu magħna dak iż-żmien?!

Saħhiet

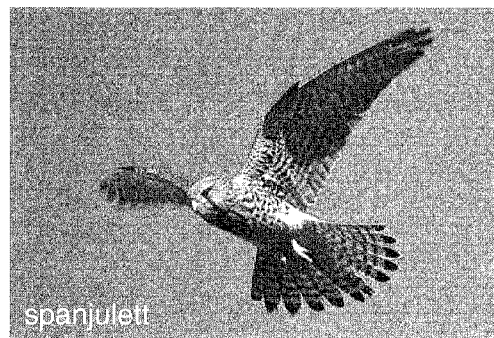
Justin Vassallo

Ko-ordinatur Falko

najt ħajk 2-3 april 04 *rapport*

Dan in-najt ħajk hadna lejn in-nofsinar ta' Malta. Iltqajna s-Saqqajja u wara li xtrajna xi haġa ha jkollna x'innnaqqu mat-triq, bdejna mexjin fil-kampanja u mal-kosta tal-punent ta' Malta. Domna

mexjin mhux hażin sakemm fl-aħħar wasalna hdejn Haġar Qim. Ikkampjajna hdejn it-torri li hemm fil-qrib, u rqađna għax kulhadd kien għajjen wara mixja bħal dik. Filghodu qomna bl-ghana ta' l-ghasafar :) u t-tiri tal-kaċċaturi :-(Intfajna bilqieghda bit-trombi f-idejna biex naghmlu ftit berdwoċing u rajna diversi ghasafar fosthom **huttaf**, **runduni** u ghasafar żgħar bħal **buċaqq tax-xitwa** u **bufula sewda**. Rajna wkoll xi **gawwi prim** jittajjar fuq il-baħar, diversi **kud** innaqqi qalb il-haxix tax-xaghri, u **daquqa tat-toppu**. Din raha wkoll kaċċatur, li xejn ma mpurtah li hija tajra protetta, għax taha hames tiri, imma li fortunatament ma laqathiex.

Wara l-berdwoċing tlaqna lejn iż-Żurrieq. Fit-triq għaddejna minn hdejn Wied Babu, fejn waqafna nammiraw **spanjulett** li nqala' minn tahtna u għamel xi hin itir viċin tagħna. Miż-Żurrieq qbađna tal-linja.

André Callus

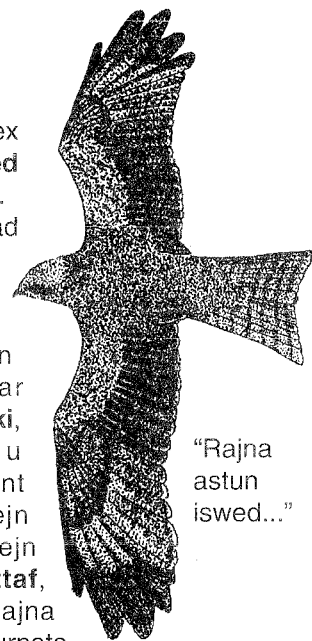
lejl fuq kemmuna 1-2 mejju 2004 *rapport*

Najt ħajk b'differenza - najt ħajk fuq Kemmuna!

X'hin wasalna Kemmuna, imxejna lejn ir-ringing station tal-BirdLife f'Wied l-Ahmar, biex intellghu t-tined qabel nibdew mexjin. Hawnhekk rajna xena impressjonanti ta' **astun iswed** jittajjar fil-baxx fuq ix-xaghra, xena li bil-kaċċa li ssir Malta u Ghawdex ma tarahiex malajr.

Wasalna r-ringing station, ikkampjajna u tkellimna mar-ringers sakemm dalam, imbagħad bdejna l-mixja tagħna madwar din il-gżira. Bejn li Kemmuna mhix kbira u bejn biż-żiffa li kien hemm, ma tantx għajjejna u wara raqda qomna kmieni naraw lir-ringers jirringjaw.

Fost l-ghasafar li rajniehom jirringjaw kien hemm diversi ghasafar żgħar jghiduihom **bekkafiki**, kif ukoll **kaċċamendula** u anke **malvizz**. Sadattant għamilna wkoll daqsxejn berdwoċing tal-ġenn, fejn minbarra qtajja' ta' **huttaf**, **hawwief** u **rundun** ergajna rajna l-**astun iswed** tal-ġurnata ta' qabel jissaqqar fit-thermals (arja shuna tielgha mill-art), flimkien ma' **kuċċarda**.

André Callus

vulkan

elisabeth conrad

Vulkan jifforma meta blat mahlul (magma) jiżbroffa fuq wiċċ id-dinja. Fiċ-ċentru tal-pjaneta hemm temperatura gholja hafna (xi 6000°C - daqs wiċċ ix-xemx!). Il-magma jitla' fil-wiċċ minn go xquq fil-qoxra tad-dinja. Meta jiżbroffa vulkan tohroġ mhux biss il-magma (jew lava), imma wkoll trab, irmied, gassijiet u materjal lehor.

nażin

Fl-istorja tal-bniedem, il-vulkani spiss holqu diżastri kbar. Meta żbroffat il-muntanja Tambora fl-Indonesja fl-1815, mietu 92,000 ruh! Iktar viċin taghna nsibu l-Vesuvio (hdejn Napoli fl-Italja), li kines il-bliet Pompeii u Herculaneum fi żmien ir-Rumani. Mhijiex biss il-lava li hi perikoluża, imma anke s-shab ta' gass u rmied li johorġu minn vulkan. Dan is-shab (pyroclastic cloud) ikollu

temperatura gholja biżżejjed biex joqtol nies u annimali li jinbelghu minnu. Huwa perikoluż ukoll ghax jimxi b'heffa kbira, anke sa 100km fis-siegħa!

Il-vulkani jistghu jkollhom ukoll effetti fuq il-klima. Dan għaliex it-trabijiet u l-gassijiet li johorġu jistghu jirriflett u r-raġġi tax-xemx u jwaqqghu t-temperatura tad-dinja. Fil-fatt, wara l-iżbroff ta' Tambora tal-1815 kienet għamlet il-borra fis-sajf anke fl-Amerka ta' Fuq!

tajjeb

Il-vulkani għandhom ukoll it-tajjeb tagħhom! Il-hamrija li tiffirma madwar il-vulkani hija fertili immens, u l-madwar ta' hafna vulkani għalhekk jintuza għall-biedja. F'xi postijiet bħal Lanzarote, in-nies jużaw il-blatt tal-vulkan għall-bini, u f'xi postijiet, bħal l-Iceland, is-shana tal-vulkani tintuza biex

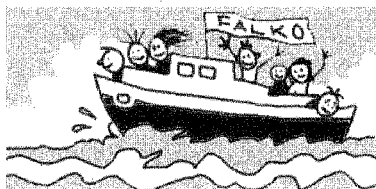
jipproduċu l-elettrika. Meta jkun hemm l-ilma mażzun fil-blatt fejn l-temperatura tkun gholja hafna, jiġri li l-ima jishon wahdu, isir fwar u jifforma l-giżers. Il-bniedem tghallim kif jikkontrolla dan il-fwar u jgħieghlu jhaddem il-pawer stejxins!

tbassir

Dari kien diffiċli tbassar meta u fejn kien se jiżbroffa vulkan, imma bl-użu ta' satelliti u teknoloġiji godda, ix-xjenzati llum għandhom mezzi hafna ahjar biex jindunaw meta l-attività ta' vulkan tkun qed iżżid. Bis-saħħa t'hekk qed jiġu evitati hafna mwiet.

Minkejja dan, il-vulkani jibqgħu jfakkruna li l-forzi tan-natura huma barra mill-kontroll tal-bniedem; ahna nistghu biss nippruvaw nifhmuhom, u forsi nilqgħulhom xi ftit!

Dawra bil-lanċa

Ha mmorru dawra bil-lanċa miċ-Ċirkewwa sa taht l-irdum ta' Ta' Ċenċ. Niġu lura fid-dlam.

Data 14 Lulju 2004 pm

Għal aktar dettalji ċemplu lil Justin (mob 79440104)

Età: Falko (13+)

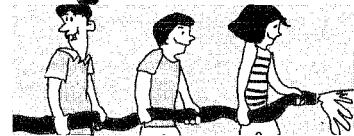
Bil-lejl għaċ-ċief

Ha niltaqgħu s-Sibt, naqsmu għal Ghawdex, u nimxu sa Ta' Ċenċ fejn filghaxija jidhol iċ-ċief lejn il-bejtiet. Norqdu barra, u ninzlu lura Malta 'l għada l-Hadd.

Data 17-18 Lulju 2004

Niltaqgħu 3pm Bieb il-Belt, jew 4pm iċ-Ċirkewwa jew 5pm l-iMgarr (Ghawdex) Gibu: basket tad-dahar, sanblokk, beritta, ilma, ikel, sleeping bag (jew kutra) u flus għall-vapur. Min geġ iċċempel lill-BirdLife (21347646) jew lil Justin (mob 79440104)
Età: Falko (13+)

Xogħol u xalar!

Ha mmorru nagħtu daqqa t'id fil-proġett Foresta 2000, imbagħad nagħmlu barbikju f'xatt il-baħar.

Data 20 Awwissu 2004

Niltaqgħu 5pm Bieb il-Belt jew 6.15pm l-Għadira hdejn ir-rixtellu tar-riserva
Età: Falko (13+).

mid-djarju tal-berdwoċer

Jason Aloisio

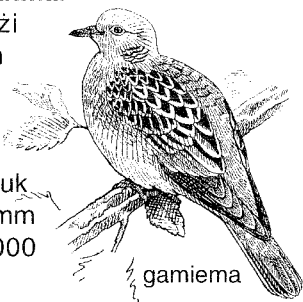
marzu

Marzu huwa xahar li kull berdwoċer jistenna. Kellna passa qawwija ta' borok mit-8-12 tax-xahar, b'aktar minn 8000 borka, l-aktar **silfjuni**, **palettuni** u **sarsell ahmar** u passa iżghar (l-aktar sarsell ahmar) fl-ahhar ġimgha. Tlett **imragen** damu iktar minn ġimgha fuq Kemmuna, filwaqt li **ċ-ċief** u **l-garni** kompli jizdied fuq il-baħar. Beda wkoll it-tajr tal-priza, b'hafna **bghadan ħomor** u **spanjuletti**, li deheru f'numri kbar fit-30 tax-xahar. Il-**baghdan abjad** u l-**astun iswed** deheru f'numri akbar mis-soltu. B'xorti tajba l-ghasafar ta' l-ghana bilkemm inhassu u għalhekk hafna ħelsuha mix-xbieki tan-nassaba! Dehret ukoll aktar mis-soltu r-**reġina tal-huttaf**, waqt li rsieset u agretti deheru f'numri żgħar. L-Ghadira baqgħu xi **blonguni żgħar** u **blonguni sekondi**, imbiddlin u lesti għall-bejta, u żdiedu l-ghasafar tal-plajja u tfaċċa l-ewwel **monakell**. Fis-Simar niżlu 2 **brajmliet ħomor** u damu xi jiem hemm. Barra l-ghasafar komuni tal-passa, bħall-**isfar** u l-**vjolin ħadrani**, kellna wkoll għasafar rari bħall-**kuda ramlija**, **vjolin bajdani**, **pispisella bajda** u anke xi ftiit **gamiem tal-kullar**. Kellna wkoll passa żghira ta' **durrajs**, **daqquq tat-toppu** u **rožinjoli**.

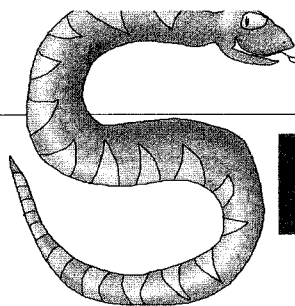
april

F'April il-passa tkun fl-aqwa tagħha u impossibbli nsemmi kollox. Xi granet deheru qtajjiet kbar ta' **qerd in-nahal** u magħhom numri iżghar ta' **tajr isfar** u **daqquq tat-toppu**. Waslu wkoll hafna **buċaqq tas-silla**, **żanżarelli suwed** u warajhom **żanżarelli tal-kullar**. Dawn ta' l-ahhar, flimkien mal-**vjolin safrani**, spikkaw ferm fid-19 tax-xahar. Fuq Kemmuna rringjaw numru sabiħ ta' **kaċċamendul** u **kokk**. It-23 tax-xahar ġab hafna **gamiem**, **kwakk**, **irsieset griži** eċċ.

Fis-Simar wasal il-**buful tas-simar**, u anke l-ewwel **buful tal-qasab** lest biex ibejjet. Qatgħa qerd in-nahal damet diversi granet fir-riserva. L-Ghadira niżlu għadd ta' **agretti bojod** u 16-il **russett ahmar** trid seba' għajnejn biex tarahom. Fis-Salini, berdwoċer ixxurtjat ra **arpa** toghdos għall-hut! Il-**baghdan ahmar** kompli jidher kważi kuljum, darba minnhom f'qatgħa ta' 120. Biss il-kbir kien għadu ġej: fis-26 tax-xahar tant dahal **kuċċard** li lanqas jagħtuk ċans tghoddu. Kien hemm min ra 'l fuq minn 1000 wahda f'saghtejn!

gamiema

SRIEP maltin

F'Malta għandna erba' speċi ta' sriep. Dawn huma

1. is-**serp iswed black** (jew *western*) **whip snake**
2. is-**serp ahdar algerian** **whip snake**
3. il-**lifgħa leopard** **snake**
4. it-**teleskopu cat** **snake**

Is-sriep jaqbd u l-priza tagħhom b'żewġ metodi: jew jitkebbu mal-vittma u jagħsruha sa ma tifga, jew inkella jigdmuha u jivvelenawha.

B'xorti tajba għalina l-Maltin, is-sriep li jghixu Malta mhumie x kbar biżżejjed biex jitkebbu magħna u jifgawna! L-itwal li jikber huwa s-serp iswed, li kultant ilehhaq 150cm. Barra minn hekk, ġismu ma jihxiex iktar minn pajp tat-tisqija. Sriep bħal anakondi, pituni u boas ma narawx fil-kampanja Maltija. **Għalhekk serrħu raskom!**

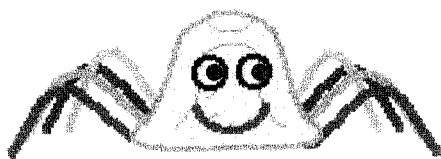
Dan huwa ferħ ta' **serp iswed**, li kien qiegħed imkebbeb ma' ferħa tax-xorbett, jixxemmex u jistenna xi ġurat. Il-ferħ ma jkunx iswed, imma griż ħadrani.

B'xortina wkoll li s-sriep Maltin mhumie x velenużi. Biex inkun eżatt, it-**teleskopu għandu** tikka velenu fuq wara ta' ħalqu, imma dal-velenu huwa fjakk hafna, u kapaċi joqtol biss annimali żgħar bħal gremxul. Lilna l-bnedmin ma jaffettwana xejn. Barra minn hekk, sriep bħal kobra, rattlesnakes eċċ fil-kampanja Maltija m'għandniex. **Għalhekk serrħu raskom!**

Mela jekk f'xi jum sajjfi tkunu b'xortikom tajba li taraw serp jixxemmex fuq xi ċint, nehhu l-hafna ħmerijiet li dahhlukom f'moħħkom, u flok toqogħdu titwerwru mill-babaw osservaw bil-kwiet dawn il-mirakli tan-natura! U jekk ikollkom biċċa kamera araw jirnexxilkomx tihdulu ritratt. Imma ersqulu bil-mod hafna, għax jekk jinduna bikom jisparixxi!

Victor Falzon

Brimb u friefet!

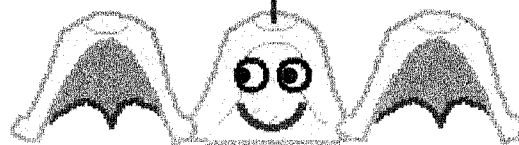

Għandek bżonn

kartuna tal-bajd • feltpens • imqass • pipe cleaners
• (jekk trid) par għajnejn jiċċaqalqu

Kif taghmel

- 1 Mill-kartuna tal-bajd, aqta' madwar il-post ta' bajda wahda. Aqlibha rasha 'l isfel.
- 2 B'imqass taqqab 8 toqbiet żgħar (4 fuq kull naha) fil-parti l-wiesgħa.
- 3 Dahhal pipe cleaner f'kull waħda mit-toqob biex taghmel is-saqajn.
- 4 Pingi wiċċ u żejjen kif tixtieq.
- 5 Pingi żewġ għajnejn jew (jekk għandek) wahhal par li jkollhom il-habba tiċċaqalqu.

Għandek bżonn

kartuna tal-bajd • feltpens • imqass • (jekk trid) par għajnejn jiċċaqalqu

Kif taghmel

- 1 Mill-kartuna tal-bajd, aqta' madwar il-post ta' 3 bajdiet. Aqlibhom wiċċhom 'l isfel.
- 2 Minn tat-truf, aqta' biċċa minn kull wahda biex jiġu qishom ġwienah ta' farfett il-lejl.
- 3 Żid l-għajnejn u l-hajq u jekk trid tista' tiżbogħ il-farfett il-lejl tiegħek iswed.
- 4 Aghmel toqba fir-ras.
- 5 Dendel minn spaga jew lasktuwwa.

Janet Gerardi

żur il-websajt tagħna... **www.birdlifemalta.org**

Għal kull membru li ddahhal fil-Klabb inti tiehu

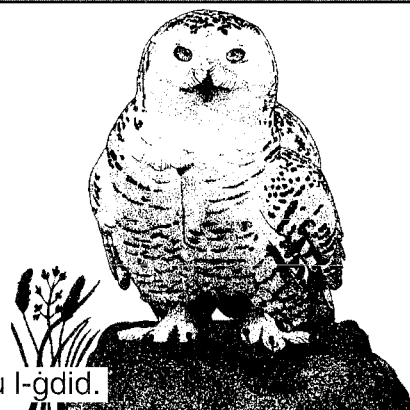
- **3 pitazzi**
- **stiker bil-kulur**
- **punti fil-Huttafa tas-Sena**

Hajjar lil shabek u lil hutek jidhlu fil-Klabb...

Tihom kopja ta' dil-formola biex jimlewha...

Imla isfel nett id-dettalji tiegħek stess...

Ibghat kolli l BirdLife Malta, flimkien mal-Lm2 tal-membri l-ġdid.

**Dettalji
tal-
membri
l-ġdid**

Isem

Indirizz

postcode

Data tat-twelid

Telefon

**Dettalji
tiegħek
stess**

Isem

Indirizz

postcode

Membership number

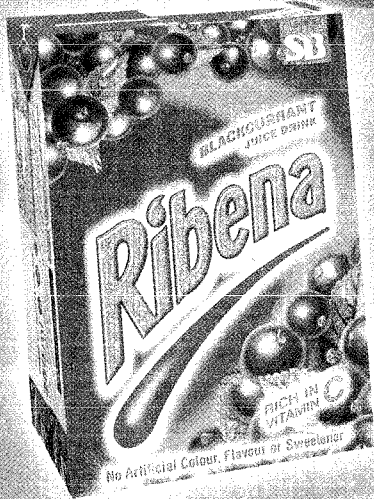
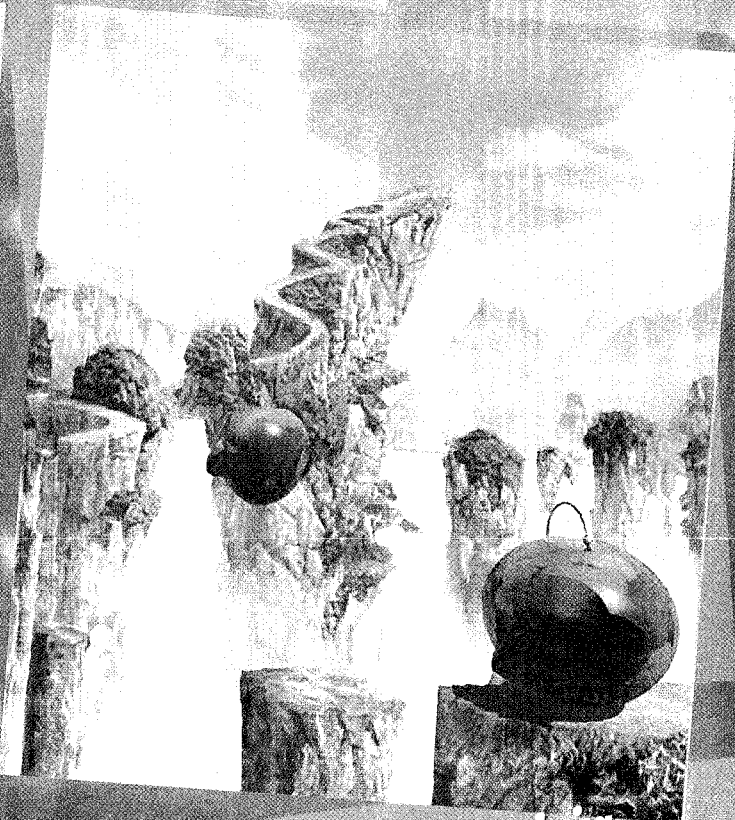
Telefon

Tqattax il-magażin - hu fotokopja!

SPOT THE DIFFERENCE COMPETITION

There are 6 differences for you to find!

**FUN PACKED
FOR THIRSTY KIDS
ON THE GO**

Ready to drink RIBENA
that's bursting with
Vitamin C goodness
No artificial Colour,
Flavour or Sweetener

ISEM:

INDIRIZZ:

Intmarka d-differenzi u toghat il-paġna lil-
Kompetizzjoni Ribena, Simonds Farsons Cisk plc,
Notabile Road, Mriehel BKR 01

Xarba tajba u sustanzjuża
b'toġhma tal-blackcurrant hi
r-RIBENA. Minhabba li l-ġisem
ma jipproduċix Vitamina C,
għandna bżonn insibu sorsi
differenti ta' din il-vitamina,
li hi tant bżonjuża
għalina lkoll.

Ribena fiha
tleff darbiet
aktar Vitamina C
mil-larini!

